

Livet i Skarvkolonien

På Vorsø ynglede skarven indtil 1864, men blev så fordrevet her som i mange andre kolonier. I de efterfølgende godt 70 år ynglede der ikke skarver i Danmark.

I 1944 slog skarverne sig igen ned på Vorsø og har ynglet her siden. Men den blev jaget. Selv på Vorsø blev de holdt nede i antal for at imødekomme mange klager fra fiskerne. Først i 1971 fik skarven fred på Vorsø og i 1979 blev den totalfredet i Danmark. Bestanden begyndte at stige kraftigt og nye kolonier opstod andre steder i landet.

På Vorsø er tusindvis af skarver blevet ringmærket – en stor

del med nummererede plasticringe, så det er muligt at genkende de enkelte individer i kolonien. Gennem tyve år er der systematisk indsamlet oplysninger om de mærkede individer, hvilket har givet et detaljeret indblik i skarvernes liv. Dels hvor de trak hen om vinteren, dels om livet i kolonien, om stedtrohed til redested og hinanden, ungeproduktion og udvandring til andre kolonier.

Tidligt på foråret ankommer de første skarver til kolonien. De sikrer sig de bedste redepladser; reder som er bedst bevaret efter vinteren højest oppe i træerne. Hannerne vælger redestedet som hunnen senere

slutter sig til. Reden består af tang som fuglene har hentet fra fjorden. Senere bygges reden af grene og tørt græs. Der lægges som regel 4 æg som ruges i 24 dage. Ungerne klækkes nøgne og varmes på skift af de gamle fugle indtil en sort dundragt er udviklet. Efter 50 dage forlader ungerne reden, men de vender dagligt tilbage gennem et par uger.

I løbet af juli forlader næsten alle skarver kolonien. Der kan endnu i september være unger i enkelte reder, idet æglægningstiden strækker sig fra februar til juli.

Skarverne flyver på havet flere gange dagligt for at dykke efter fisk. Skarverne æder de fisk som er tilstede i så rigelige mængder at det kan betale sig at jage dem. På Vorsø består føden hovedsageligt af ålekvampe, torsk og sild, men varierer i øvrigt fra år til år.

Hovedparten af skarverne trækker sydpå om vinteren. De vigtigste overvintringsområder for skarverne på Vorsø er søerne i Schweiz og Middelhavet omkring Italien og Tunis. En del af skarverne overvintrer i danske farvande. Det er den del af bestanden som ankommer tidligst til kolonien og producerer flest unger.

På Vorsø varierer ungeproduktionen fra år til år. Da bestanden var i tiltagen gennem 1980'erne fik hvert skarvpar i gennemsnit 2 unger. Siden er det gået tilbage og midt i 1990'erne var ungeproduktionen reduceret til 1 unge, og et stort antal par fik slet ingen unger. En lille del af ungerne vender tilbage til kolonien næste forår hvor de stadig bærer den brun/hvide ungfugledragt. De fleste unger produceret på Vorsø har igennem mange år udvandret til andre kolonier i Kattegat og

Til venstre ses nyankomne skarver i pragt dragt med de specielle lærpletter som fældes i løbet af foråret og sommeren.

Til højre ses flyvefærdige skarvunger i rederne. Skarverne fore trækker ikke nogen bestemte træer, de bygger helst i de højeste og der kan være op til 70 reder i et træ.

Forsiden: Stor flagspætte med flyvefærdige unger i en død elm. I Vorsø Østerskov er alle de gamle træer døde på grund af skarverne, men en ny skov er på vej. Det er hovedsageligt ær, elm og ask som klarer sig i konkurrencen med hyl.

Administration og besøg på Vorsø

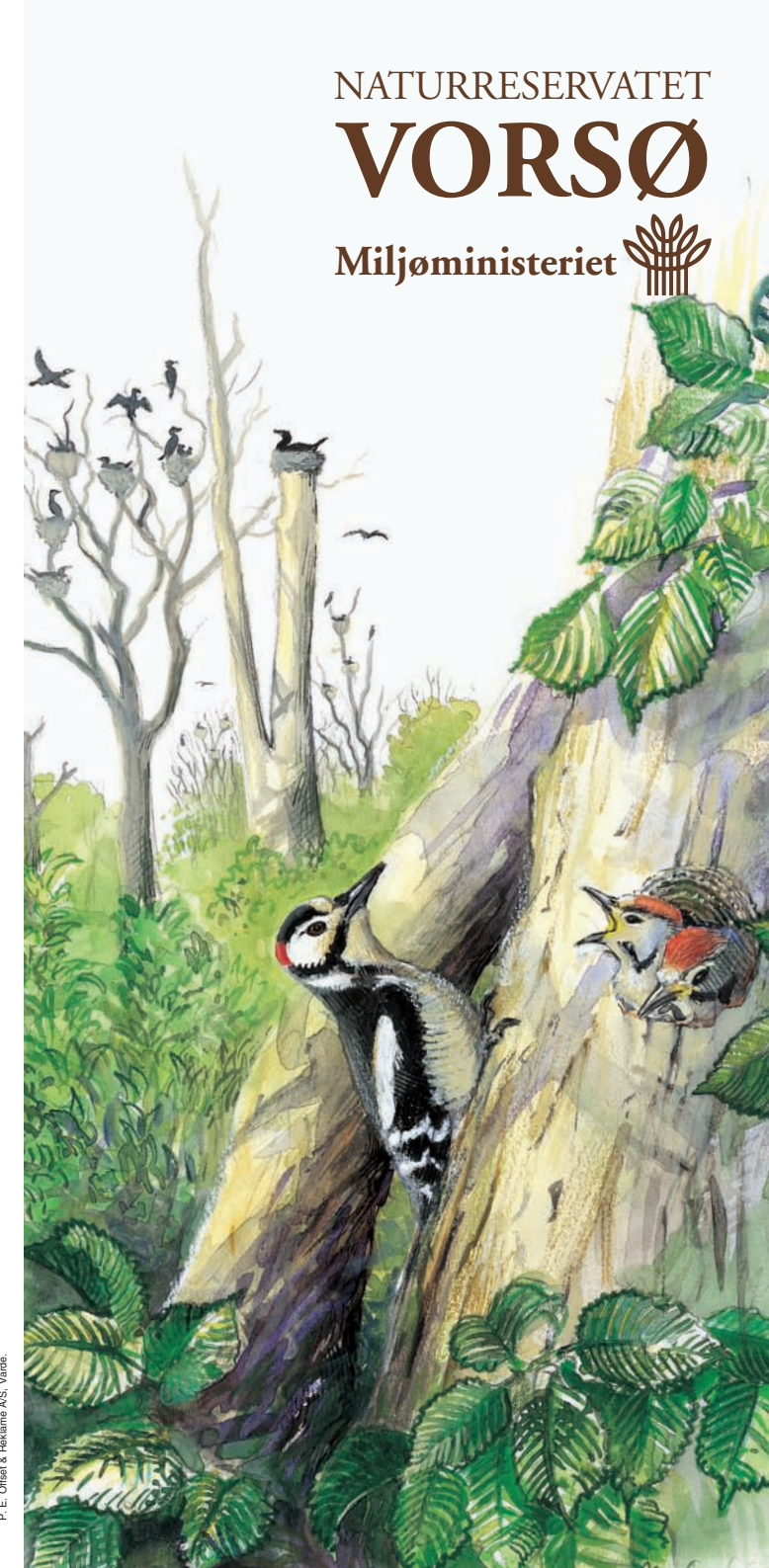
Naturreservatet Vorsø med feltstation administreres af Skov- og Naturstyrelsen ved Silkeborg Statskovdistrikt. Vorsø indgår i skovdistriktets naturskogsareal og forvaltes efter Skov- og Naturstyrelsens naturskogsstrategi som er i overensstemmelse med de testamentariske bestemmelser i Herluf Wings legat.

For at beskytte Vorsøs natur er der adgangsforsbud på øen og i en bræmme af vandarealerne rundt om. Interesserede grupper kan opnå tilladelse til besøg i perioden 1. juni – 31. august. Henvendelse herom skal rettes skriftligt til:

Skov- og Naturstyrelsen
Silkeborg Statskovdistrikt, Vejlssøvej 12, 8600 Silkeborg
Tlf.: 86820844

Udgivet af Miljøministeriet december 2001.
Skov- og Naturstyrelsen, Reservatsektionen. Tlf.: 76541040

Tegning og tilrettelæggelse: Jens Gregersen

Et fristed for planter og dyr

Vorsø blev købt i 1928 for zoologen Herluf Winge's sammenspændte formue. Han ønskede at skabe et fristed for planter og dyr – "også de såkaldt skadelige". Øen, der har et areal på 62 ha, bestod i 1928 af to skove, nogle småplantninger og dyrkede arealer. Skovene og landbrugsjorden fik lov at udvikle sig uden at mennesket blandede sig, og en naturtilstand begyndte at indfinde sig. 15 ha af landbrugsjorden blev dog fortsat dyrket indtil 1979. Det år overtog Skov- og Naturstyrelsen øen, nedlagde landbruget og lod naturen bestemme over hele øen. Samtidig blev der oprettet en feltstation.

Plantelivet på Vorsø. Den tidligst opgivne landbrugsjord – de gamle "fredmarker" – er nu i nogen udstrækning bevokset med skov efter at have gennemgået en udvikling fra græsmark til krat. De nye fredmarker har nu ligget i mere end 20 år og gennemlever en lignende udvikling. På de først opgivne landbrugsjorde, som har ligget i 70 år, er der nu ungskov på store dele af arealet.

I skovene, hvor der ikke har været hugst i mere end 70 år, registreres vedmasse og stammeantal hvert 10. år. På denne måde kan man følge skovens udvikling, og registrere hvornår der indfinder sig en ligevægt mellem tilvæksten og de træer der dør.

Skovene på Vorsø består af ask, elm, bøg, ær (ahorn) og eg. På fredmarkerne er der krat af hassel, tjørn, hyld, slåen, rose og pil. Der er også

Dagpragstjerne er en almindelig plante, også på Vorsø hvor den groer godt i den gode muld og det gødningsmættede miljø.

en del ungskov, hovedsageligt bestående af ær, der har spredt sig massivt fra få individer som fandtes udplantet i de oprindelige skove. Vorsøs flora er rig og der er i alt registreret 550 arter. Den sjældne snylteplante skælrod, der mangler bladgrønt, har altid været fåtallig på øen. Af andre specielle planter findes bredbladet klokke, kær-svinemælk og pomeranshøgeurt. Af orkideer findes skov hullæbe og tyndakset gøgeurt. Planterne på de arealer, hvor der endnu ikke er indvandret krat og ungskov, består hovedsageligt af hindbær, korbær, agertidsel og draphavre. Indtil omkring 1990 var gederams domine-

rende, men siden er den gået tilbage. Bregnen mangeløv danner tætte bevoksninger flere steder.

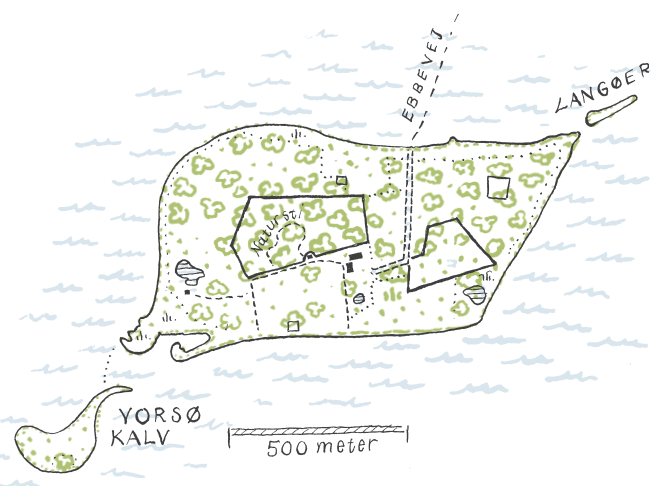
Gennem de sidste 10-15 år er næringskrævende planter som burrenerre, agertidsel og stor nælde tiltaget og dominerer nu store områder. Udover det luftbårne kvælstof har også kvælstof fra fuglekolonierne haft en effekt på denne udvikling over hele Vorsø.

Den fugtige skov med mange døde grene og stammer har fremmet en meget rig svampeflora. Der er fundet over 1.000 arter lige fra snyltekøller, poresvampe og østershat til morkler og judasøre.

Fuglelivet på Vorsø er også meget rigt. Der er jagtforbud på og omkring øen, hvilket giver rastemuligheder for blandt andet grågås, krikand og hvinand. Flere forskellige vadefugle raster: storspove, hvidklire og hjejle er særligt talrige. Ederfugl ses året rundt, både på træk og med ællinger fra ynglepladser i nærheden.

Vorsø ligger i et område der er af international betydning især for vandfugle. Det er derfor udpeget både som EF-fuglebeskyttelsesområde og som Ramsar-område.

Der yngler årligt omkring 50 fuglearter på Vorsø. Mest kendt er kolonirugende arter som skarv, fiskehejre og råge, der alle har det tilfælles at de finder deres føde borte fra øen. Det samme gælder stær og ringdue der begge yngler talrigt, hvorimod de mange småfugle alle er knyttet til øens forskellige plantesamfund. I de åbne, endnu ikke tilgroede områder, findes blandt andet tornsanger og kærsanger. Flest arter lever i de områder, som er under tilgroning, for eksempel nattergal, havesanger og tornirisk. I skovene ruger bogfinke, munk og flagspætte mens gærdesmutte findes over hele øen. Den sjældne huldue er fast ynglefugl i de mange udgæede træer hvor der er mange redemuligheder for denne hulruger. Desuden yngler natugle og skovhornugle.

Vorsø med de omliggende øer Vorsø Kalv og Langøer. De indrammede områder midt på øen er de oprindelige skove og remiser. Resten er forhenværende landbrugsjord, afviklet i 1928 og 1979.

Skoven på Vorsø er præget af omfattende skovfald, dels fra skarvernes påvirkning, dels fra elmesyge, men også på grund af høj grundvandstand. Her yngler gærdesmutte og rødhal.

Den sjældne huldue er fast ynglefugl på Vorsø

Krikand er forår og efterår rastende i flere af Vorsøs smådamme.

Forårsvampen hætemorkel ses hvert forår på Vorsø.

Aurora sommerfuglen lever på Vorsø hovedsageligt på lægkarse.

Insektlivet på Vorsø har nogle livsbetingelser som er usædvanlige. De lever både i en natur, hvor træer får lov at ligge når de vælter og hvor der ikke anvendes kemiske bekæmpelsesmidler. Der er et rigt liv af sommerfugle, biller, svirrefluer og bier. Flere sjældne dagsommerfugle som iris, sør-

gekåbe og guldhale forekommer sammen med mere almindelige som aurora og stor kålsommerfugl. Der er konstateret 350 arter af storsommerfugle på øen.

Dyrelivet har ændret sig meget siden 1928. De første år fandtes der ikke rovdyr på

Gulspurv og tornsanger er to ynglefugle der foretrækker et landskab i lettere tilgroning. På Vorsø yngler begge arter stadig talrigt.

øen. Snart indvandrede ræv og grævling, hvorefter store mægekolonier på de omliggende holme forsvandt. Senere er husmår blevet fastboende. Rævene har meget fine levesteder på Vorsø, idet der er meget føde i skarvkolonier-

og samt mange markmus og mosegrise. I 1980 indvandrede råvildt som nu tæller en vinterbestand på 15 dyr.

Af padder og krybdyr findes kun skrubtudse. Hvert år i april yngler skrubtudserne i en dam ved feltstationen.

